

Tulostoma fimbriatum

Fransig stjälskröksvamp

Storsvampar, Basidiesvampar

NE

NA

LC

DD

NT

VU

EN

CR

RE

Starkt hotad (EN)
B2ab(iii); C2a(i)

Klass: Agaricomycetes, **Ordning:** Agaricales, **Familj:** Agaricaceae, **Släkte:** Tulostoma (stjälskröksvampar), **Art:** Tulostoma fimbriatum - fransig stjälskröksvamp Fr. **Synonymer:** Tulostoma fimbriatum var. campestre (Morgan) G.Moreno, Tulostoma campestre Morgan, Tulostoma granulatum var. campestre (Morgan) J.E.Wright, Tulostoma fimbriatum var. campestre f. fibrillosum (V.S.White) J.E.Wright, Tulostoma fibrillosum V.S.White

Kännetecken

En marklevande röksvamp med en skaftad rökboll som är rundad till nedtryckt klotformig, 8–15 mm i diameter, grå-ockra till gråvit. I toppen på rökbollen finns en flack till brett konisk por med fransiga kanter. Vid rökbollens nedre del finns rester av ett hyfartat exoperidium, oftast i form av en sandbemängd krage. Foten är gulbrun eller gråbrun till brun, slät till trådig, med eller utan längsgående fåror, ganska robust, 3–6 cm hög. Sporererna är runda till subglobosa, 4–6 µm, fint taggiga, ibland med tunna åsar som förbinder taggarna. I den mogna spormassan finns kapillitietrådar som saknar vidhängande kristaller. Kapillitietrådarnas septa är ej eller endast svagt vidgade.

Arten har nyligen delats upp i två, *T. fimbriatum* s. str. och *T. winterhoffii*. Detta medför en osäkerhet i tillförlitligheten i tidigare fyndrapporter. *Tulostoma winterhoffii* skiljer sig främst genom att ha en mera livligt färgad fot och annorlunda sporer.

Utbredning och status

I Sverige är arten mycket sällsynt. Den är funnen i Skåne, Blekinge, södra Halland och på Öland och Gotland (Andersson 1951, Hederås 2008). Två äldre fynd från Stockholm respektive Uppsala behöver konfirmeras. Den är rapporterad från ett tiotal lokaler i Danmark men saknas i Norge. Den har en vid utbredning i övriga Europa men liksom i Skandinavien måste alla fynduppgifter accepteras med försiktighet på grund av sammanblandning med den snarlika *T. winterhoffii* (Jeppson et. al. 2017). Befintligt herbariematerial behöver därför revideras för att man skall få en uppfattning om artens aktuella förekomst i landet.

Ekologi

I Sverige är arten bunden till öppen, solvarm mark med lågvuxen, gles vegetation med sandblottor, på både kalkrika och något sura sandjordar, t.ex. sandstäpp, sandgräshedder och sanddyner.

Hot

Arten kräver solöppna lägen på sandigt underlag med visst markslitage och hotas av att öppna, sandiga marker växer igen. Bete och annan typ av måttligt markslitage i sandmarker kan ge förutsättningar för artens fortlevnad och skapa möjligheter för nyetablering. Den historiska och pågående minskningen av sandstäppens areal i landet (Rosqvist 2017) torde dock avsevärt missgynna arten.

Åtgärder

Habitatkvaliteten hos öppna, sandiga marker behöver säkerställas för att garantera lämpliga biotoper för arten och andra rödlistade svampar i denna naturtyp. Inventeringsinsatser och revision av material i offentliga herbarier krävs för att få en uppfattning om artens aktuella populationsstatus.

Övrigt

Utländska namn – NO: Grov styltesopp.

Litteratur

Andersson, O. 1950. Larger fungi on sandy grass heaths and sand dunes in Scandinavia. *Bot. Not., suppl.* 2(2).

Brochmann, C., Rustan, Y.H. & Brandrud, T. 1981. Gasteromycetslekten *Tulostoma* (styltesopp) i Norge. *Blyttia* 39: 209–226.

Hederås, G. 2008. Laholmsbukten - inte bara badparadis. En smal kuststräcka med sex rödlistade buksvampar. *Svensk Mykologisk Tidskrift* 29(2): 2-15.

Jeppson, M., Altés, A., Moreno, G., Nilsson, R.H., Loarce, Y., de Bustos, A, Larsson, E. 2017. Unexpected high species diversity among European stalked puffballs – a contribution to the phylogeny and taxonomy of the genus *Tulostoma* (Agaricales). *Myckeys* 21: 33 – 88. doi: 10.3897/mycokeys.21.12176

Jeppson, M. 1989. Svampar på Koster. Senhöstsvampar på sandmarker. *Jordstjärnan* 10(2): 12–28.

Kreisel, H. 1984. Die Stielboviste (Gattung *Tulostoma*) der Deutschen Demokratischen Republik und Westberlins. *Hercynia* 21: 396–416.

Mörner, C. T. 1939. Gasteromyceten *Tulostoma* brumale Pers. Några data ur dess litteratur och inventering av dess utbredning inom Sverige och de nordiska grannländerna. *Svensk Bot. Tidskr.* 33: 1–16.

Pouzar, Z. 1958. *Tulostoma*. I: A. Pilát (red), Flora CSR. B–1. Gasteromycetes. Prag.

Rosquist G. 2017. Åtgärdsprogram för sandstäpp 2015-2019. Naturvårdsverket. Rapport 6676.

Författare

Mikael Jeppson 2018.